

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики Касаційного
адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за липень 2020 року

ЗМІСТ

1. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	3
1.1. Оподаткування та ліцензування	3
1.1.1. Про правовий статус роботодавця засуджених як податкового агента	3
1.1.2. Про надання податковому органу первинних документів щодо господарських операцій	5
1.1.3. Про зменшення податку на прибуток при сплаті акцизного податку в складі ціни на спожите паливо	7
1.2. Штрафні санкції	9
1.2.1. Про пеню за порушення строків зарахування валютної виручки	9
1.2.2. Про штрафні санкції за порушення платниками податку на додану вартість порядку реєстрації податкової накладної та/або розрахунку коригування до такої податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних	12
2. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	14
2.1. Про застосування пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про заходи щодо законодавчого реформування пенсійної системи»	14
2.2. Про отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі у зв'язку зі встановленням військовослужбовцю під час повторного огляду вищої групи інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності	18
2.3. Про неможливість виплати одноразової грошової допомоги поліцейським, які звільнилися зі служби за власним бажанням	20
2.4. Про зобов'язання надати дозвіл на розробку проєкту землеустрою	22
2.5. Про адміністративно-господарські санкції, зокрема, майнового характеру	25
2.6. Про призначення пенсії за вислугу років відповідно до статті 13 Закону № 2262-XII військовослужбовцям та особам, які мають право на пенсію за цим законом	26
2.7. Про функції центрів зайнятості	28
2.8. Про забезпечення соціальною виплатою не нижчою від установленого законом прожиткового мінімуму	29
2.9. Про допомогу при народженні дитини	30
3. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	31
3.1. Захист політичних прав громадян	31
3.1.1. Про звільнення з публічної служби	31
3.1.2. Про забезпечення функціонування органів нотаріату та юстиції	34
3.2. Застосування норм процесуального права	36
3.2.1. Про строки звернення до адміністративного суду	36
3.2.2. Про примусове виконання судових рішень	38

1. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1.1. Оподаткування та ліцензування

1.1.1. Про правовий статус роботодавця засуджених як податкового агента

Роботодавець засуджених як платник зобов'язаний нараховувати, обчислювати та сплачувати єдиний внесок із заробітної плати засуджених як податковий агент

10 червня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Полтавській області на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 18 грудня 2019 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 05 березня 2020 року у справі № 440/2590/19 за адміністративним позовом Державної установи «Кременчуцька виправна колонія (№ 69)» до Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області про скасування податкових повідомлень-рішень, вимоги про сплату боргу (недоїмки), рішення.

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив. Суди попередніх інстанцій зазначили, що в правовідносинах щодо організації залучення до суспільно-корисної оплачуваної праці засуджених, які відбувають покарання в державній установі, позивач як виконавець перед замовником не є роботодавцем, не має статусу податкового агента в правовідносинах щодо використання праці засуджених, тому безпідставним є нарахування відповідачем сум грошового зобов'язання з податку на доходи фізичних осіб і протиправним – податкове повідомлення-рішення, застосування штрафних санкцій стосовно позивача.

Верховний Суд скасував оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій і прийняв нову постанову, якою в задоволенні позову відмовив.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Засуджені до відбування покарання в місцях позбавлення волі, які залучаються до суспільно корисної оплачуваної праці за строковими договорами, є застрахованими особами, підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, а суми виплат, отримані ними, є базою нарахування єдиного соціального внеску, як це передбачено, зокрема, статтею 122 Кримінально-виконавчого кодексу України, зміни до якої внесені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» від 07 вересня 2016 року № 1492-VIII, який набрав чинності 08 жовтня 2016 року.

Право на працю засуджених до позбавлення волі реалізується шляхом укладення строкового трудового договору.

Засуджені до позбавлення волі, у такому випадку, є найманими працівниками з особливим статусом та обмеженими трудовими правами, а виправна колонія у цих трудових відносинах виступає роботодавцем, на якого покладається обов'язок з утримання та сплати

сум податку з доходів фізичних осіб, військового збору та єдиного внеску із заробітної плати платника податку.

Позивач є роботодавцем засуджених та платником єдиного внеску, відтак зобов'язаний нараховувати, обчислювати та сплачувати єдиний внесок із заробітної плати засуджених як податковий агент, при цьому, базою оподаткування є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід засуджених осіб, які відбувають покарання, та залучаються до робіт, за які виплачується заробітна плата. Єдиний внесок підлягає сплаті незалежно від фінансового стану платника.

Особливості фінансування позивача, організації роботи, забезпечення штатними документами тощо, жодним чином не скасовує обов'язок позивача сплачувати податки та збори та подавати у повному обсязі звітність.

Податковий агент несе відповідальність за неподання, порушення порядку заповнення документів податкової та іншої обов'язкової звітності, порушення строків подання контролюючим органам цієї звітності, недостовірність інформації, наведеної у зазначених документах.

Ураховуючи, що саме державна установа перераховувала кошти на особові рахунки засуджених до позбавлення волі, як їх заробітну плату, які, у цьому разі, є найманими працівниками, а виправна колонія у цих трудових відносинах виступає роботодавцем, тому на неї покладається обов'язок з утримання та сплати сум податку з доходів фізичних осіб та єдиного внеску із заробітної плати платника податку.

Суд визнав правомірним винесення податкового повідомлення-рішення, яким платнику збільшена сума грошового зобов'язання з податку на доходи фізичних осіб, з огляду на доведеність податковим органом складу податкового правопорушення.

Верховний Суд також погодився з доводами відповідача про правомірність застосування до позивача штрафних (фінансових) санкцій (штрафи) в сумі 510,00 грн, оскільки в податкових розрахунках за формою 1ДФ позивач повною мірою не показав суми нарахованої та виплаченої заробітної плати засуджених.

Позивач є платником єдиного внеску, тому несе відповідальність у разі несплати або сплати не в повному обсязі єдиного внеску, як це передбачено статтями 9 та 25 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Верховний Суд погоджується з доводами відповідача про порушення позивачем пунктів 1,2 частини другої статті 6, пункту 1 частини першої статті 7, частини п'ятої статті 8, частини другої статті 9 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», зокрема, платником податків не включив до Звітів щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування заробітну плату засуджених, чим занижено базу нарахування єдиного внеску на суму 4 891 898,00 грн та занижив суму нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідний період в загальній сумі 1 076 217,56 грн із заробітної плати засуджених.

Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» в ієрархії нормативно-правових актів має вищу юридичну силу ніж Інструкція про умови праці та заробітну працю засуджених до обмеження волі

або позбавлення волі, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 07 березня 2013 року №396/5, тому застосуванню підлягають норми саме цього Закону, який визначає правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умови та порядок його нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку. Оскільки, перелік відрахувань із заробітної плати, передбачених в пункті 6.3 зазначеної Інструкції, не є вичерпним, тому відсутність в ньому єдиного внеску, не позбавляє платника податків обов'язку виконання приписів вказаного Закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 червня 2020 року у справі № 440/2590/19 (провадження № К/9901/9330/20) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89757335>.

1.1.2. Про надання податковому органу первинних документів щодо господарських операцій

В акті перевірки мають бути деталізовані обставини податкового правопорушення, зокрема, первинні документи, що підтверджують показники, які відображені платником податків у податковій звітності та використовуються в бухгалтерському обліку, реєстри, фінансова, статистична та інша звітність, пов'язана з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів, виконанням вимог законодавства, контроль за додержанням якого покладений на контролюючі органи

30 червня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгово-промислова компанія «Опора»» на постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 10 жовтня 2019 року та касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 06 червня 2019 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 10 жовтня 2019 року у справі № 520/3141/19 за адміністративним позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгово-промислова компанія «Опора»» до Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області про визнання протиправним і скасування податкових повідомлень-рішень.

Харківський окружний адміністративний суд прийняв рішення, яким позов задовольнив. Другий апеляційний адміністративний суд ухвалив постанову, якою апеляційну скаргу відповідача задовольнив частково, рішення суду першої інстанції скасував в частині задоволення позовних вимог про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення щодо донарахування податку на прибуток, а також стосовно стягнення коштом бюджетних асигнувань Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області судового збору. В цій частині позовних вимог прийняв нову постанову про відмову в їх задоволенні. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишив без змін. Суд апеляційної інстанції врахував встановлені обставини щодо не надання податковому органу первинних документів по господарським операціям за встановлений період ані до

перевірки, ані після її завершення до прийняття рішення контролюючим органом, ані разом із запереченнями на акт перевірки, що свідчить про обґрунтованість висновків контролюючого органу про не підтвердження витрат за вказаний період документально, відсутність підстав для формування таких витрат у податковому обліку.

Верховний Суд касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгово-промислова компанія "Опора"» задовольнив, скасував постанову Другого апеляційного адміністративного суду в частині скасування рішення Харківського окружного адміністративного суду щодо вимог про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення про донарахування податку на прибуток, рішення Харківського окружного адміністративного суду в цій частині залишив чинним. В іншій частині рішення Харківського окружного адміністративного суду та постанову Другого апеляційного адміністративного суду залишив без змін. Касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області залишив без задоволення.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків та зборів, ведення яких передбачено законодавством.

Формування доходів та витрат обумовлене фактичним придбанням товарів, робіт (послуг) з метою їх використання в межах господарської діяльності та реалізується за наявності в платника належно оформлених первинних документів, що підтверджують здійснення господарських операцій.

Контролюючі органи мають право запитувати та вивчати під час проведення перевірок первинні документи, що використовуються в бухгалтерському обліку, реєстри, фінансову, статистичну та іншу звітність, пов'язану з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів, виконанням вимог законодавства, контроль за додержанням якого покладений на контролюючі органи.

За загальним правилом, у разі якщо до закінчення перевірки або у терміни, визначені в абзаці другому пункту 44.7 цієї статті 44 ПК України платник податків не надає посадовим особам органу державної податкової служби, які проводять перевірку, документи (незалежно від причин такого ненадання, крім випадків виїмки документів або іншого вилучення правоохоронними органами), що підтверджують показники, показані таким платником податків у податковій звітності, вважається, що такі документи були відсутні у такого платника податків на час складення такої звітності.

Відсутність в акті перевірки деталізації обставин податкового правопорушення суперечить приписам пункту 5 розділу II Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків – юридичними особами та їх відокремленими підрозділами, затвердженого наказом Міністерства фінансів України 20 серпня 2015 року № 727.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду врахувала постанову Великої Палати від 20 травня 2020 року, у якій суд відступив від правової позиції, викладеної Верховним Судом України у постанові від 02 квітня 2013 року № 2-77а13. Таким чином, касаційний суд зазначив про незастосовність положень абзацу третього статті 1 Указу «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» від 12 червня 1995 року №436/95 та про неможливість їх застосування після набрання чинності Законом України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг». Тобто визнання правомірним застосування відповідачем штрафу в спірних правовідносинах на підставі абзацу третього статті 1 цього Указу є неможливим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 червня 2020 року у справі № 520/3141/19 (провадження № К/9901/29944/19, № К/9901/31372/19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90090473>.

1.1.3. Про зменшення податку на прибуток при сплаті акцизного податку в складі ціни на спожите паливо

Платник податку на прибуток, який є споживачем палива та використовує в господарській діяльності транспортні засоби товарної підкатегорії 8602 10 00 00, 8707 10 10 10 згідно з УКТ ЗЕД, при сплаті акцизного податку в складі ціни на спожите паливо має право зменшити податок на прибуток, що підлягає сплаті до державного бюджету за відповідний податковий (звітний) період на суму акцизного податку, сплаченого в ціні товару за такий відповідний податковий (звітний) період

21 липня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Офісу великих платників податків ДПС на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 17 вересня 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 12 лютого 2020 року у справі № 160/4438/19 за адміністративним позовом Публічного акціонерного товариства «АрселорМіттал Кривий Ріг» до Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив повністю, визнав протиправним і скасував податкове повідомлення-рішення. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що після сплати постачальнику вартості підакцизного товару, в ціну якого включена сума акцизного податку, та отримання від постачальника зареєстрованої акцизної накладної Публічне акціонерне товариство «АрселорМіттал Кривий Ріг», яке використовує підакцизне дизельне паливо, є кінцевим споживачем такого підакцизного товару, набуває право застосування норми пункту 15 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» ПК України. Суди дослідили обставини щодо наявності в Публічного акціонерного товариства транспортних засобів відповідної товарної підкатегорії, придбання дизельного пального, що класифікується як підкатегорія 2710 19 43 00 згідно з Українською класифікацією товарів

зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД), сплати суми акцизного податку в ціні товару, обліку товарно-матеріальних цінностей, декларування податку на прибуток тощо, дійшли висновку про безпідставність збільшення контролюючим органом позивачеві суми грошового зобов'язання зі сплати податку на прибуток.

Верховний Суд залишив без змін оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій, а касаційну скаргу – без задоволення.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Для отримання права на застосування платником податків зазначеної пільги мають бути дотримані такі умови: платник податку у звітному періоді отримав прибуток, а тому має податкові зобов'язання з податку на прибуток; платник податків сплатив за поточний податковий звітний період суму акцизного податку за зареєстрованими акцизними накладними на важкі дистилляти (газойль), що класифікуються в товарних підкатегоріях 2710 19 43 00, 2710 19 46 00, 2710 19 47 10 згідно з УКТ ЗЕД; платник податків використав важкі дистилляти (газойль) (2710 19 43 00, 2710 19 46 00, 2710 19 47 10 згідно з УКТ ЗЕД) для транспортних засобів, що класифікуються в товарних підкатегоріях 8602 10 00 00, 8704 10 10 10 згідно з УКТ ЗЕД.

Пункт 15 підрозділу 4 розділу ХХ «Перехідні положення» ПК України не містить застережень щодо застосування встановлених правил винятково суб'єктами господарювання, які є платниками акцизного податку з реалізації пального. Акцизний податок є непрямим податком, тому його фактичними платниками є споживачі палива, які сплачують податок у складі ціни на паливо. На користь такого висновку свідчить доповнення цим пунктом саме підрозділу «Особливості справляння податку на прибуток підприємств».

Позивач, який є платником податку на прибуток, є споживачем палива та використовує в господарській діяльності транспортні засоби товарної підкатегорії 8602 10 00 00, 8707 10 10 10 згідно з УКТ ЗЕД, при сплаті акцизного податку в складі ціни на спожите паливо товарної підкатегорії 2710 19 43 00 згідно з УКТ ЗЕД має право зменшити податок на прибуток, що підлягає сплаті до державного бюджету за відповідний податковий (звітний) період на суму акцизного податку, сплаченого в ціні товару за такий відповідний податковий (звітний) період.

Таким чином, безпідставним є збільшення грошового зобов'язання з податку на прибуток спірним податковим повідомленням-рішенням, і як наслідок, безпідставним є застосування штрафних (фінансових) санкцій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 липня 2020 року у справі № 160/4438/19 (провадження № К/9901/9766/20) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90497970>.

1.2. Штрафні санкції

1.2.1. Про пеню за порушення строків зарахування валютної виручки

Після 07 лютого 2019 року пеня за порушення строків зарахування валютної виручки на підставі Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» нараховуватися не може. Нарахування пені можливе на підставі частини 5 статті 13 Закону України «Про валюту і валютні операції» в разі порушення резидентами строку розрахунків, який складає 365 календарних днів з дня митного оформлення продукції, що експортується

10 червня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «ДАК-ЕНЕРГЕТИКА» на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 17 грудня 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 27 лютого 2020 року у справі № 160/9757/19 за адміністративним позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «ДАК-ЕНЕРГЕТИКА» до Головного управління Державної фіскальної служби у Дніпропетровській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень від 08 липня 2019 року № 0019821406, яким нарахована пеня за порушення термінів розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а також № 0019831406, яким нарахована штрафна санкція за порушення термінів декларування валютних цінностей та іншого майна.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив. Суди попередніх інстанцій керувалися тим, що позивач не дотримав строки зарахування виручки резидентів у іноземній валюті від експорту продукції на їхні валютні рахунки та строки завершення імпорتنих операцій резидентів, які здійснюються на умовах відстрочення поставки, у зв'язку з чим контролюючий орган прийняв спірне податкове повідомлення-рішення про нарахування пені. Суди визнали правомірним і застосування фінансових санкцій за невиконання позивачем вимог щодо декларування валютних цінностей – дебіторської заборгованості за зовнішньоекономічними контрактами.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду та постанову Третього апеляційного адміністративного суду скасував у частині відмови в задоволенні позовних вимог про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення № 0019821406, справу в цій частині направив на новий розгляд до Дніпропетровського окружного адміністративного суду. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду та постанову Третього апеляційного адміністративного суду в частині відмови в задоволенні позовних вимог про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення № 0019831406 скасував і прийняв у цій частині нову постанову, у якій визнав протиправним і скасував податкове повідомлення-рішення № 0019831406.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Щодо регулювання Національним банком України строків та обсягів надходження іноземної валюти

Правове регулювання строків здійснення розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності та відповідальності за їх порушення до 07 лютого 2019 року та після цього відрізняється. У цьому періоді змінили один одного правові режими валютного контролю та валютного нагляду.

За умови порушення строків саме по собі зарахування однорідних зустрічних вимог за зовнішньоекономічним контрактом не є безумовною підставою для звільнення від відповідальності.

Вказівка на можливість встановлення Національним банком України вимог щодо обсягів зарахування коштів на рахунки резидентів від експорту товарів має особливе значення, коли таке зарахування вдається неможливим у зв'язку з проведенням сторонами експортного договору зарахування зустрічних однорідних вимог. Заборонаю закінчення валютного нагляду на підставі документів про зарахування, фактично відбувається регулювання обсягу надходження коштів на рахунки резидентів.

Таким чином, регулювання Національним банком України строків та обсягів надходження іноземної валюти встановленням правил валютного нагляду ґрунтується на законі та має легітимну мету – регулювання курсу національної валюти України відповідно до економічних інтересів суспільства.

Щодо правових обмежень для резидента

Необхідно розмежовувати обмеження, які можуть існувати в цивільному законодавстві для резидента як сторони у договорі, від обмежень, які запроваджуються в адміністративних відносинах за його участю. До останніх належать правовідносини між резидентом та контролюючими органами, що виникають під час здійснення валютного нагляду.

Можливість іншої поведінки резидентів, за якої санкції у вигляді пені за порушення строків зарахування валютної виручки до них не застосовуються, законом прямо не передбачена. Тому при укладенні зовнішньоекономічного контракту резидент навіть за відсутності обмежень у цивільному законодавстві, має виявити обачливість та з урахуванням вимог публічного права врегулювати відносини зі своїм контрагентом або бути готовим до вчинення передбачених законом дій задля уникнення застосування до нього відповідальності.

Отже, встановлення обмежень у строках та обсягах зарахування валютної виручки безпосередньо не впливає на дієздатність резидента в приватноправових зовнішньоекономічних відносинах, стимулює його дотримуватися цих строків, але не забороняє встановити їх на свій розсуд.

Щодо неможливості ультраактивного застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства

Частина 8 статті 16 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про валюту і валютні операції» передбачає можливість притягнення до відповідальності на підставі законодавства, яке діяло раніше, тільки за порушення відповідного переліку нормативно-правових актів.

До цих нормативних актів належить Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», Указ Президента України «Про врегулювання порядку одержання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів та застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства» від 27 червня 1999 року № 734/99 та (або) нормативно-правові акти Національного банку України з питань валютного регулювання та контролю.

Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» відсутній у цьому переліку. Саме за порушення строків, визначених статтею 1 цього Закону, можливе нарахування пені.

Зважаючи на це, після 07 лютого 2019 року пеня за порушення строків зарахування валютної виручки на підставі статті 4 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» нараховуватися не може.

Що стосується нарахування пені на підставі частини 5 статті 13 Закону України «Про валюту і валютні операції», то воно можливе в разі порушення резидентами строку розрахунків, встановленого згідно з цією статтею. Ці строки встановлюються Національним банком України відповідно до частини першої статті 13 цього Закону за загальним правилом пункту 21 Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті, затвердженого Постановою Правління Національного банку України 02 січня 2019 року № 5, складають 365 календарних днів з дня митного оформлення продукції, що експортується.

На підставі приписів статті 58 Конституції України ці строки не можуть почати обраховуватися до введення в дію Закону України «Про валюту і валютні операції», а тому за окремими виключеннями не можуть бути порушені раніше 07 лютого 2020 року. Тому нарахування пені на підставі частини 5 статті 13 зазначеного Закону до цієї дати неможливе.

Припинення нарахування пені за порушення строків зарахування валютної виручки після 07 лютого 2019 року відповідає меті зміни правового регулювання в цій сфері, якою є лібералізація валютних розрахунків. За відсутності потреби в терміновому надходженні іноземної валюти на рахунки резидентів, така пеня втрачає своє компенсаторне значення.

Щодо застосування штрафних санкцій Національним банком України

Відповідно до пункту 2 статті 16 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року № 15-93 санкції, передбачені цим пунктом, застосовуються Національним банком України та за його визначенням – підпорядкованими йому установами.

Органи Державної фіскальної служби не підпорядковані Національному банку України. Без цієї ознаки Національний банк України не може визначити (делегувати) повноваження із застосування вказаних штрафних санкцій.

Відповідно, органи системи Державної фіскальної служби України не є компетентними органами щодо застосування до суб'єкта господарювання санкцій, визначених у пункті 2 статті 16 цього Декрету.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 червня 2020 року у справі № 160/9757/19 (провадження № К/9901/8138/20) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89757353>.

1.2.2. Про штрафні санкції за порушення платниками податку на додану вартість порядку реєстрації податкової накладної та/або розрахунку коригування до такої податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних

Платники податку додану вартість звільняються від відповідальності, якщо штрафні санкції за порушення на порядку реєстрації податкової накладної та/або розрахунку коригування до такої податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних, нараховані протягом періоду з 01 січня 2017 року до 31 грудня 2019 року, у разі, якщо відповідні податкові повідомлення-рішення знаходяться в процедурі адміністративного або судового оскарження (без обмеження інстанційності судового розгляду) та грошові зобов'язання за ними не сплачені станом на 23 травня 2020 року

29 липня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Приватного акціонерного товариства «Кременчукм'ясо» на постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 28 жовтня 2019 року у справі № 440/813/19 за адміністративним позовом Приватного акціонерного товариства «Кременчукм'ясо» до Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області (правонаступник – Головне управління ДПС у Полтавській області) про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Полтавський окружний адміністративний суд позов задовольнив. Другий апеляційний адміністративний суд рішення Полтавського окружного адміністративного суду скасував, прийняв постанову, якою відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції керувався правовою позицією Верховного Суду, викладеною, зокрема, у постановах від 04 вересня 2018 року у справі № 816/1488/17 і від 07 лютого 2019 року у справі № 808/3250/17, відповідно до якої для звільнення від відповідальності, передбаченої пунктом 120-1.1 статті 120-1 Податкового кодексу України (далі – ПК України; у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин), необхідна наявність двох обов'язкових складових: 1) податкова накладна не може надаватись отримувачу (покупцю); 2) має бути складена на постачання товарів/послуг для операцій, які звільнені від оподаткування або які оподатковуються за нульовою ставкою.

Верховний Суд скасував оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій і передав справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Згідно з пунктом 37.1 статті 37 ПК України підстави для виникнення, зміни та припинення податкового обов'язку, порядок і умови його виконання встановлюються цим Кодексом або законами з питань митної справи.

23 травня 2020 року набули чинності положення Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 16 січня 2020 року № 466-IX (далі – Закон № 466-IX).

Цей законодавчий акт доповнив підрозділ 2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України пунктом 73.

Законодавство, яке підлягає застосуванню в спірних правовідносинах, було змінено законодавцем шляхом прийняття ретроактивної новели, якою змінено обсяг прав та обов'язків платника податків і контролюючих органів.

Такий підхід законодавця загалом відповідає принципу «доброго врядування» і «належної адміністрації» у світлі практики Європейського суду з прав людини.

Європейський Суд з прав людини у параграфах 56–57 рішення у справі «Щокін проти України» від 14 жовтня 2010 року зазначив, що в разі коли національне законодавство припустило неоднозначне або множинне тлумачення прав та обов'язків осіб, національні органи зобов'язані застосувати найбільш сприятливий для осіб підхід.

Наведеними приписами закону платники податків звільняються від надмірного тягара відповідальності, встановленого раніше чинними нормами податкового законодавства, за наведених у пункті 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України умов.

Законодавець, який виявив недоліки (непропорційність) у механізмі відповідальності за несвоєчасну реєстрацію податкової накладної, що не надається покупцю товарів, Законом № 466-IX чітко закріпив, що пункт 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України підлягає застосуванню до штрафів, нарахованих платникам податків протягом періоду з 01 січня 2017 року до 31 грудня 2019 року за наведених у цій же нормі умов.

Станом на час розгляду справи в суді касаційної інстанції чинною та такою, що підлягає до застосування, є редакція пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України, якою впроваджена ретроактивна дія закону у відповідних правовідносинах (ретроспективна, тобто така, яка передбачає, що дата вступу в силу та дата набрання чинності акта збігаються, але він змінює на майбутнє правові наслідки діянь та подій, які мали місце до набрання ним чинності). Йдеться про штрафи, нараховані платникам податків протягом періоду з 01 січня 2017 року до 31 грудня 2019 року за наведених у цій же нормі умов.

Положення пункту 56.18 статті 56 ПК України передбачають, що при зверненні платника податків до суду з позовом щодо визнання протиправним та/або скасування рішення контролюючого органу грошове зобов'язання вважається узгодженим до дня набрання судовим рішенням законної сили.

За загальним правилом, відповідно до пункту 56.18 статті 56 ПК України в випадку звернення платника податків до суду узгодженими вважаються грошові зобов'язання з дня набрання рішенням законної сили.

У Законі № 466-IX виділені окремі категорії грошових зобов'язань, які підлягають відкликанню як неузгоджені. Водночас запроваджений інший, відмінний від загального, підхід, за яким для цілей цієї норми під неузгодженими грошовими зобов'язаннями розуміються ті, щодо яких відповідні податкові повідомлення-рішення знаходяться в процедурі адміністративного або судового оскарження та грошові зобов'язання за ними не сплачені станом на дату набрання чинності Законом № 466-IX.

Для цілей, задекларованих нормою пункту 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України, зміст і обсяг поняття неузгодженості має спеціальне призначення та розкривається в дужках, при цьому воно не відсилає до пункту 56.18 статті 56 ПК України, а конкретизується та становить окремий, відмінний від загального визначення, зміст узгодженості грошових зобов'язань. Отже, застосування загальної дефініції, визначеної

пунктом 56.18 статті 56 ПК України, для реалізації права, визначеного пунктом 73 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України, законодавець не передбачив.

Отже, законодавець установив ретроспективну дію положень пункту 73, підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України щодо порядку застосування штрафів за порушення платниками податку на додану вартість порядку реєстрації податкової накладної та/або розрахунку коригування до такої податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних протягом строку, передбаченого статтею 201 ПК України, за операціями, визначеними таким пунктом. Це проявляється в тому, що такі положення поширюють свою дію на всі штрафні санкції, нараховані платникам податків протягом періоду з 01 січня 2017 року до 31 грудня 2019 року, у разі, якщо відповідні податкові повідомлення-рішення знаходяться в процедурі адміністративного або судового оскарження (без обмеження інстанційності судового розгляду) та грошові зобов'язання за ними не сплачені станом на дату набрання чинності Законом № 466-IX.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 липня 2020 року у справі № 440/813/19 (провадження № К/9901/33058/19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90755107>.

2. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

2.1. Про застосування пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про заходи щодо законодавчого реформування пенсійної системи»

Пункт 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про заходи щодо законодавчого реформування пенсійної системи» має на меті деталізацію умов дії положень статті 2 цього ж Закону лише щодо категорії пенсіонерів, яким пенсія (щомісячне довічне грошове утримання) призначена до набрання чинності цим Законом та перевищує встановлений максимальний розмір пенсії

24 червня 2020 року Верховний Суд у складі суддів палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду ухвалив постанову у справі № 580/234/19, якою залишив без задоволення касаційну скаргу за позовом до Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області (далі – ГУ ПФ України) про визнання протиправними дій щодо обмеження граничним розміром пенсії при здійсненні її перерахунку та зобов'язання здійснити перерахунок та виплату пенсії.

Суть спору полягала в тому, що позивач, який одержує пенсію за вислугу років, призначену відповідно до статті 54 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII) як працівник льотного складу, вважає, що має право на перерахунок пенсії з 1 березня 2017 року та 1 березня 2018 року без встановлення обмеження граничного розміру відповідно до підпункту «в» пункту 7 Порядку призначення та виплати пенсій за вислугу років працівникам льотно-випробувального складу, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 21 липня 1992 року № 418 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 713) (далі – Порядок), а тому звернувся із відповідною заявою до відповідача, який відмовив у вказаному перерахунку у зв'язку з відсутністю підстав для цього. Відповідач листом від 02 січня 2019 року повідомив позивача про те, що відповідно до норми пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 8 липня 2011 року № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого реформування пенсійної системи» (далі – Закон № 3668-VI), який набрав чинності 1 жовтня 2011 року, обмеження пенсії максимальним розміром не поширюється на пенсіонерів, яким пенсія призначена до 1 жовтня 2011 року. Разом з тим, пенсіонерам, яким пенсія призначена до 1 жовтня 2011 року та перевищує встановлений цим Законом максимальний розмір, пенсія виплачується без індексації, без проведення передбачених законодавством перерахунків до того часу, коли розмір пенсії відповідатиме максимальному розміру пенсії, встановленому цим Законом.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено. Рішення судів мотивовані тим, що розмір пенсії позивача перевищує передбачений законом її тимчасовий максимальний розмір. Оскільки такі положення закону неконституційними не визнавались, а тому підлягали застосуванню відповідачем під час обчислення пенсії позивачу.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Закон № 911-VIII за своїм змістом не є основним (спеціальним) законом у сфері пенсійного забезпечення, а виконує функцію допоміжного закону, яким внесено зміни до різних законодавчих актів, зокрема, введене окреме положення стосовно тимчасового обмеження пенсії з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2016 року розміром 10 740 грн до частини третьої статті 85 Закону № 1788-XII.

Частина третя статті 85 Закону № 1788-XII, на підставі якої здійснюється нарахування та виплата пенсії позивачам, викладена в редакції Закону № 3668-VI (основний закон), яким і було встановлено обмеження максимального розміру пенсії, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 911-VIII.

Закон № 911-VIII у пункті 2 Прикінцевих положень містить норму, яка передбачає, що визначення максимального розміру пенсії застосовується до пенсій, які призначаються починаючи з 1 січня 2016 року. Водночас ця норма стосується призначення пенсій, а не їх перерахунку.

Застереження в пункті 2 Прикінцевих положень Закону № 911-VIII, що обмеження виплати максимального розміру пенсії застосовуються з 1 січня 2016 року, означає, що пенсії, які призначені до 1 січня 2016 року та перевищують встановлений максимум, не можуть бути зменшені. Водночас їх перерахунок має відбуватися відповідно до правил, передбачених абзацом 2 пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668-VI.

Хоча обставини у справах № 360/1428/17 та № 580/234/19 відрізняються в частині розмірів призначених позивачам пенсій на момент набрання чинності Законом № 3668-VI, але спірні правовідносини виникли у зв'язку із застосуванням

до них обмежень, які були введені відповідно до частини третьої статті 85 Закону № 1788-XII статтею 2 розділу I Закону № 3668-VI, та регулюють питання здійснення перерахунку їх пенсій на підставі Порядку.

Законодавство передбачає право позивача на перерахунок його пенсії в разі збільшення середньої заробітної плати працівників, зайнятих у галузях економіки, щороку з 1 березня. Обмеження максимального розміру пенсії вперше були введені в дію Законом № 3668-VI, згідно зі статтею 2 якого пенсія, призначена (перерахована) відповідно до встановленого переліку законодавства, не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність.

Наведені в пункті 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 3668-VI норми є спеціальними, оскільки дія їх розповсюджується на окрему групу суб'єктів, яка обумовлена певними особливостями (зокрема, осіб, пенсія яким призначена до набрання чинності цим Законом, в яких розмір пенсії перевищує максимальний розмір пенсії (щомісячного довічного грошового утримання), встановлений цим Законом тощо).

Положення цього пункту спрямовані на врегулювання питань, які виникають у зв'язку із застосуванням Закону № 3668-VI щодо осіб, права яких внаслідок такого застосування могли підлягати звуженню. Тому положення пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668-VI, а саме: усі його чотири абзаци застосовуються у системному зв'язку між собою.

Таким чином, пункт 2 розділу II Закону № 3668-VI у контексті перехідних положень не регулює питання обмеження максимальним розміром пенсії осіб, у яких на 1 жовтня 2011 року вона не досягала максимального розміру (десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність).

Оскільки на момент набрання чинності Законом № 3668-VI пенсія позивача не перевищувала законодавчо встановленого максимального розміру, Судова палата приходиться до висновку, що на позивача не поширюються норми пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668-VI.

Текстуальний аналіз пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 3668-VI дає підстави для висновку, що метою вказаної норми є деталізація умов дії положень статті 2 цього ж Закону лише щодо категорії пенсіонерів, яким пенсія (щомісячне довічне грошове утримання) призначена до набрання чинності цим Законом і перевищує встановлений максимальний розмір пенсії.

Установивши в законі правові підстави призначення пенсій, їх розміри, порядок обчислення і виплати, законодавець може визначати як загальні умови їх призначення, так і особливості набуття права на пенсію, включаючи для окремих категорій громадян пільгові умови призначення пенсії залежно від ряду об'єктивно значущих обставин, що характеризують трудову діяльність (особливості умов праці, професія, виконувані функції, кваліфікаційні вимоги, обмеження, ступінь відповідальності тощо). Законодавець має робити це з дотриманням вимог Конституції України, зокрема, принципів рівності та справедливості.

Тобто, утверджуючи та забезпечуючи права осіб на соціальний захист, держава має в процесі виконання своїх соціальних обов'язків вживати заходів для забезпечення рівності між пенсіонерами.

Отже, тлумачення пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 3668-VI в контексті розмежування пенсіонерів на дві категорії: 1) яким пенсія (щомісячне довічне грошове утримання) була встановлена до 1 жовтня 2011 року і розмір якої перевищував максимальний розмір пенсії (щомісячного довічного грошового утримання), встановлений Законом № 3668-VI; 2) яким пенсія (щомісячне довічне грошове утримання) була встановлена до 1 жовтня 2011 року, але розмір якої не перевищував максимальний розмір пенсії (щомісячного довічного грошового утримання), встановлений цим Законом, може призвести до порушення принципів рівності й справедливості, спотворення розуміння сутності обов'язку держави щодо гарантування права застрахованих осіб на пенсію.

Виокремлення осіб другої вказаної групи, без застосування до них положень пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 3668-VI, може призвести до здійснення їм подальших перерахунків (підвищень, індексацій, тощо) пенсій з можливим перевищенням встановленого статтею 2 цього Закону обмеження максимального розміру пенсії, що ставить у нерівне становище з пенсіонерами першої виділеної групи.

Такий підхід відповідно до пункту 3 частини першої статті 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 року № 5207-VI вважається непрямом дискримінацією – ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище в порівнянні з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Норми пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 3668-VI є лише частиною вказаного нормативно-правового акта, не дублюються іншими актами, встановлюють межі застосування норм інституту «обмеження максимального розміру пенсії» за колом осіб в момент набуття чинності Закону № 3668-VI та спрямовані на збереження соціальних прав і інтересів у сфері пенсійних відносин, реалізація яких мала місце до набуття вступу в силу даного Закону.

З часу набрання чинності вказаним Законом він поширює свою дію на всю територію України та розповсюджується на всіх осіб, які отримують пенсії за законодавством України (зокрема, призначені (перераховані) відповідно до нормативно-правових актів, вказаних у статті 2 Закону № 3668-VI).

Норми статті 2 Закону № 3668-VI кореспондуються з положеннями частини третьої статті 85 Закону № 1788-XII. Відтак, на осіб, яким пенсія перерахована відповідно до нормативно-правових актів, вказаних у статті 2 Закону № 3668-VI, та розмір якої перевищує максимальний розмір, установлений даним Законом, поширюються приписи законодавства, чинні на час здійснення такого перерахунку.

Як вбачається зі встановлених по справі обставин, лише починаючи з 1 березня 2018 року внаслідок перерахунку пенсії позивача її розмір перевищив максимальний. Оскільки таке перевищення стало результатом перерахунку в період дії загальної норми частини першої статті 2 Закону № 3668-VI, то до регулювання спірних правовідносин слід застосовувати положення вказаної статті, яка встановлює обмеження пенсії десятима прожитковими мінімумами, установленними для осіб, які втратили працездатність.

Зазначені положення Закону № 3668-VI та частини третьої статті 85 Закону № 1788-XII неконституційними не визнавалися, є чинними, а тому обов'язкові для застосування.

У контексті зазначеного щодо спірного періоду, за який позивач просить здійснити йому перерахунок пенсії без застосування обмежень її максимального розміру, Верховний Суд зауважив, що з урахуванням обмеження виплати пенсії, передбаченої статті 2 Закону № 3668-VI, що становить десять прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність, станом на 1 грудня 2018 року, пенсія позивача повинна складати 14 970,00 грн.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 24 червня 2020 року у справі № 580/234/19 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90029791>.

2.2. Про отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі у зв'язку зі встановленням військовослужбовцю під час повторного огляду вищої групи інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності

Право на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі у зв'язку зі встановленням військовослужбовцю під час повторного огляду вищої групи інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності визначається за законодавством, що діє на день повторного огляду

15 липня 2020 року Верховний Суд у складі суддів палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу у справі № 240/10153/19 за позовом до Міністерства оборони України (далі – Міноборони) про визнання протиправним і скасування рішення про відмову у призначенні одноразової грошової допомоги у зв'язку із встановленням інвалідності 2 групи та зобов'язання здійснити відповідні дії.

Суть спору полягала в тому, що позивачу, який проходив службу в Збройних Силах України до 22 червня 2015 року, під час первинного огляду органами МСЕК 19 червня 2015 року було встановлено 3 групу інвалідності, яка пов'язана із виконанням обов'язків військової служби. У зв'язку з цим йому було виплачено одноразову грошову допомогу. 21 травня 2019 року під час повторного огляду органами МСЕК позивачу було встановлено 2 групу інвалідності з 17 травня 2019 року, яка пов'язана із виконанням обов'язків військової служби. Особа звернулася із заявою (рапортом)

про отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку зі зміною групи інвалідності, пов'язаної із виконанням обов'язків військової служби. Рішенням комісії Міноборони з розгляду питань, пов'язаних із призначенням та виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум, позивачу було відмовлено в призначенні одноразової грошової допомоги, з урахуванням виплачених раніше сум, оскільки встановлення 2 групи інвалідності відбулось у понад 2-річний строк із первинного встановлення інвалідності.

Рішенням окружного адміністративного суду в задоволенні позову відмовлено. Апеляційний суд таке рішення скасував і прийняв нову постанову, якою позов задовольнив.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Ключовим правовим питанням у справі є правильність застосування до спірних правовідносин пункту 4 статті 16-3 Закону № 2011-XII та пункту 8 Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975 (далі – Порядок № 975).

У справах цієї категорії насамперед потрібно встановити які правові норми регулюють відносини сторін на час виникнення спору.

Спир виник щодо права позивача на отримання одноразової грошової допомоги у більшому розмірі у зв'язку із встановленням йому під час повторного огляду вищої (2) групи інвалідності з 17 травня 2019 року.

Закон № 2011-XII був доповнений статтями 16-1, 16-2, 16-3, 16-4 Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з питань соціального захисту військовослужбовців» від 04 липня 2012 року № 5040-VI, який набрав чинності 01 січня 2014 року та застосовується до правовідносин, що виникли після 01 січня 2014 року.

Відповідно до пункту 4 статті 16-3 Закону № 2011-XII у редакції, що діяла з 01 січня 2014 року, якщо протягом двох років військовослужбовцю, військовозобов'язаному або резервісту після первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності під час повторного огляду буде встановлено вищу групу інвалідності або більший відсоток втрати працездатності, що дає їм право на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі, виплата провадиться з урахуванням раніше виплаченої суми.

Згодом Законом № 1774-VIII, який набрав чинності з 01 січня 2017 року пункт 4 статті 16-3 Закону № 2011-XII був доповнений абзацом другим такого змісту: «У разі зміни групи інвалідності, її причини або ступеня втрати працездатності понад дворічний термін після первинного встановлення інвалідності виплата одноразової грошової допомоги у зв'язку зі змінами, що відбулися, не здійснюється».

Змістовно абзац другий пункту 4 статті 16-3 Закону № 2011-XII є конкретизацією правової норми, яка міститься в абзаці першому. Якщо в абзаці першому передбачено умови, коли здійснюється виплата допомоги, то абзац другий передбачає умови, за відсутності яких виплата допомоги не здійснюється.

Окрім того, абзац другий пункту 4 статті 16-3 Закону № 2011-XII встановлює обмеження дворічним строком не лише для зміни групи інвалідності або ступеня втрати працездатності, а також і для зміни причини інвалідності.

Обидві ці норми (абзац перший та другий пункту 4 статті 16-3 Закону № 2011-XII) передбачають дворічний строк, протягом якого зміна групи інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності можуть бути підставою для виплати одноразової грошової допомоги в більшому розмірі.

Зазначені правові норми є нормами прямої дії та поширюються на всіх військовослужбовців.

Верховний Суд дійшов такого висновку про застосування пункту 4 статті 16-3 Закону № 2011-XII:

1) право на отримання одноразової грошової допомоги у більшому розмірі у зв'язку із встановленням військовослужбовцю під час повторного огляду вищої групи інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності визначається за законодавством, що діє на день повторного огляду;

2) передбачені пунктом 4 статті 16-3 Закону № 2011-XII обмеження права на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі дворічним строком після первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності застосовуються починаючи з 01 січня 2014 року;

3) зазначений дворічний строк обчислюється з дня первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності, незалежно від дати, коли їх встановлено вперше (до 01 січня 2014 року чи після).

Повторний огляд, за наслідками якого позивачу було встановлено 2 групи інвалідності, відбувся 17 травня 2019 року, а первинно інвалідність 3 групи встановлено 19 червня 2015 року. Оскільки між цими подіями минуло понад два роки, позивач не має права на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 15 липня 2020 року у справі № 240/10153/19 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90425351>.

2.3. Про неможливість виплати одноразової грошової допомоги поліцейським, які звільнилися зі служби за власним бажанням

Поліцейські, які звільнилися зі служби за власним бажанням, не мають права на отримання одноразової грошової допомоги, навіть за умови, що на час звільнення їм була встановлена інвалідність

Верховний Суд у складі суддів палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду прийняв постанову від 15 липня 2020 року у справі № 822/1493/18, якою залишив без задоволення касаційну скаргу особи (далі – позивач) за її ж позовом до Головного управління Національної поліції України

в Хмельницькій області (далі – ГУ Нацполіції) про визнання протиправними дій щодо відмови у виплаті одноразової грошової допомоги у зв'язку з устанавленням II групи інвалідності, що настала внаслідок захворювань у колишнього співробітника органів внутрішніх справ та Національної поліції, та зобов'язання здійснити відповідні дії.

Суть спору полягала в тому, що у позивача, який проходив службу в органах внутрішніх справ, а надалі в поліції на посаді заступника начальника відділення поліції, встановлено захворювання, пов'язане з проходженням служби в органах внутрішніх справ та одночасно його визнано обмежено придатним до військової служби. Також позивачу довічно встановлено з 20 вересня 2017 року II групу інвалідності у зв'язку із захворюванням, пов'язаним з проходженням служби в органах поліції, та 60% ступінь втрати професійної працездатності. Наказом ГУ Нацполіції від 28 вересня 2017 року позивача звільнено з посади та зі служби в поліції на підставі пункту 7 частини 1 статті 77 (за власним бажанням) Закону України від 2 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію» (далі – Закон № 580-VIII) з 30 вересня 2017 року. 12 січня 2018 року позивач звернувся до відповідача із заявою (рапортом) про виплату йому одноразової грошової допомоги у зв'язку з отриманням II групи інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби в поліції, відповідно до статті 97 Закону № 580-VIII, у чому йому було відмовлено, посилаючись на те, що група інвалідності має бути встановлена протягом шести місяців після звільнення з поліції внаслідок причин, визначених вказаною статтею.

Рішенням суду першої інстанції позов був задоволений. Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, відмовив у задоволенні позову, виходячи з того, що хоча позивачу з 20 вересня 2017 року була встановлена II група інвалідності, його звільнення зі служби в поліції відбулося не внаслідок захворювання, у зв'язку з яким йому була призначена інвалідність.

Позивач подав касаційну скаргу, в обґрунтування якої посилається на те, що тлумачення пункту 4 частини першої статті 97 Закону № 580-VIII так, що одноразова грошова допомога виплачується лише працівникам поліції, які звільнені по хворобі, а інші працівники поліції, які звільнені за власним бажанням і після звільнення отримали інвалідність, пов'язану з проходженням служби в органах поліції, позбавлені права на отримання зазначеної грошової допомоги є дискримінацією, наданням переваг одним особам перед іншими та є порушенням норм статті 22 Конституції України.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Пов'язане з проходженням служби захворювання було діагностовано у позивача задовго до встановлення йому інвалідності, ще 26 травня 2016 року, однак тоді позивача було визнано лише обмежено придатним до військової служби та наявність такого захворювання не завадило йому продовжити службу в поліції ще протягом більше одного року та чотирьох місяців. Таким чином після встановлення наявності у позивача захворювання, пов'язаного з проходженням служби, останній продовжив службу в поліції, а після встановлення з тих же підстав інвалідності звільнився зі служби на підставі особисто поданого рапорту за власним бажанням.

За правилами пункту 7 частини другої статті 61 Закону № 580-VIII наявність в особи захворювання може бути перешкодою для проходження служби в поліції, а відповідно до пункту 2 частини першої статті 77 цього Закону поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється через хворобу – за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції.

Таким чином, установлення на законодавчому рівні такої обов'язкової умови для виплати одноразової грошової допомоги, як звільнення з поліції внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби, покликане надати гарантовану з боку держави соціальну допомогу саме тим поліцейським, стан здоров'я яких завадив продовжити службу в поліції, і які припинили її вимушено.

Визначення наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 січня 2016 року №4, яким затверджений Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського (далі – Порядок № 4), днем виникнення права на отримання допомоги дати, з якої встановлена інвалідність, не змінює визначених Законом, як актом вищої юридичної сили, обов'язкових умов призначення одноразової грошової допомоги та не може бути безумовною підставою для її виплати без дотримання таких умов.

Отримання поліцейським інвалідності під час проходження служби не суперечить вимозі закону щодо шестимісячного після звільнення строку виникнення інвалідності. Встановлення інвалідності під час служби саме собою не може бути підставою для відмови у виплаті допомоги за умови дотримання іншої обов'язкової умови – підстави звільнення.

Отже, оскільки пунктом 4 частини першої статті 97 Закону № 580-VIII не передбачена можливість виплати допомоги поліцейським, які звільнились зі служби за власним бажанням, навіть за умови, що на час звільнення їм було встановлено інвалідність, то відповідач правомірно відмовив позивачу у виплаті такої допомоги.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 15 липня 2020 року у справі № 822/1493/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90425201>.

2.4. Про зобов'язання надати дозвіл на розробку проєкту землеустрою

Зобов'язання надати дозвіл на розробку проєкту землеустрою не є втручанням у дискреційні повноваження органу

02 липня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу у справі № 825/2228/18 за позовом до Чернігівської міської ради про визнання протиправним та скасування пункту рішення, яким відмовлено у наданні дозволу на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, та зобов'язання надати ОСОБА_1 дозвіл для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка).

Рішенням Чернігівського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, позов був задоволений повністю. Суди першої та апеляційної інстанцій керувалися тим, що відмова відповідача у наданні дозволу є незаконною, оскільки не ґрунтується на нормах ЗК України, де встановлений вичерпний перелік підстав для відмови в наданні такого дозволу.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Ухвалення рішення є результатом правової процедури, яка йому передує. Тобто відповідно до статті 118 ЗК України порядок безоплатної передачі земельних ділянок у власність громадянам передбачає визначену земельно-правову процедуру, яка включає такі послідовні стадії:

1) подання громадянином клопотання до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування щодо отримання земельної ділянки у власність;

2) отримання дозволу на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки (або мотивовану відмову у його наданні);

3) після розроблення проєкту землеустрою такий проєкт погоджується, зокрема з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин відповідно до приписів статті 186-1 ЗК України;

4) здійснення державної реєстрації сформованої земельної ділянки у Державному земельному кадастрі;

5) подання громадянином погодженого проєкту землеустрою до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність, про що такий орган у двотижневий строк, зобов'язаний прийняти відповідне рішення.

Аналіз наведених норм права, якими врегульована процедура безоплатного отримання земельних ділянок, свідчить про те, що всі дії відповідних суб'єктів земельно-правової процедури є взаємопов'язаними, послідовними та спрямовані на досягнення результату у вигляді отримання земельної ділянки у власність.

Зі змісту частини шостої статті 118 ЗК України слідує, що громадяни, зацікавлені в одержанні безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності подають клопотання до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених статтею 122 цього Кодексу. У клопотанні, до якого додаються графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування земельної ділянки, зазначаються цільове призначення земельної ділянки та її орієнтовні розміри.

Таким чином, обов'язковим є прийняття відповідним органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування за наслідками розгляду поданого клопотання про надання дозволу на розробку проєкту землеустрою вмотивованого рішення про надання дозволу або відмову в його наданні із наведенням усіх підстав такої відмови.

Частиною сьомою статті 118 ЗК України визначений перелік підстав для відмови у наданні дозволу на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної

ділянки за результатами розгляду належним чином оформлених клопотання та додатків до нього, який є вичерпним, а тому у разі надання органом місцевого самоврядування відмови особі у наданні дозволу на розробку проєкту землеустрою обов'язковим є зазначення конкретної підстави для такої відмови.

Визначена законом процедура є способом дій відповідного органу державної влади або органу місцевого самоврядування у відповідь на звернення громадян щодо того чи іншого «земельного» питання. У світлі вимог частини другої статті 19 Конституції України дотримання відповідним органом встановленої законом процедури є обов'язковим.

Перебування ділянки в постійному користуванні не може бути підставою для відмови у наданні дозволу на розробку проєкту землеустрою згідно з положеннями частини сьомої статті 118 ЗК України.

Стосовно дискреційних повноважень Верховний Суд зазначив, що такими є повноваження суб'єкта владних повноважень обирати у конкретній ситуації між альтернативами, кожна з яких є правомірною. Прикладом таких повноважень є повноваження, які закріплені у законодавстві із застосуванням слова «може».

У такому разі суд не може зобов'язати суб'єкта владних повноважень обрати один з правомірних варіантів поведінки, оскільки який би варіант реалізації повноважень не обрав відповідач, кожен з них буде правомірним, а тому це не порушує будь-чийх прав.

У цій справі відповідач помилково вважає свої повноваження дискреційними, оскільки в разі настання визначених законодавством умов, відповідач зобов'язаний до вчинення конкретних дій – розглянути заяву позивача у встановленому законом порядку, а за умови відповідності заяви та доданих до неї документів вимогам законодавства – прийняти рішення про задоволення заяви. Підставою для відмови у задоволенні заяви позивача можуть бути лише визначені законом обставини. Відповідач не наділений повноваженнями за конкретних фактичних обставин діяти на власний розсуд – розглянути заяву, або ж ні; прийняти рішення про задоволення заяви, або ж рішення про відмову у її задоволенні. Визначальним є те, що у кожному конкретному випадку звернення особи із заявою, з урахуванням фактичних обставин, згідно із законом існує лише один правомірний варіант поведінки суб'єкта владних повноважень.

Зобов'язання суб'єкта владних повноважень прийняти конкретне рішення, як і будь-які інші способи захисту застосовується лише за наявності необхідних підстав, з урахуванням фактичних обставин справи.

Умови, за яких орган відмовляє в затвердженні проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, визначені законом. Якщо такі умови відсутні, орган має прийняти відповідне рішення про затвердження проєкту землеустрою. Ці повноваження та порядок їх реалізації передбачають лише один вид правомірної поведінки відповідного органу – затвердити проєкт землеустрою або відмовити в його затвердженні, якщо для цього є законні підстави. За законом у цього органу немає вибору між декількома можливими правомірними рішеннями. Тому зазначені повноваження не є дискреційними.

Втручанням у дискреційні повноваження суб'єкта владних повноважень може бути прийняття судом рішень не про зобов'язання вчинити дії, а саме прийняття ним рішень за заявами заявників замість суб'єкта владних повноважень.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 02 липня 2020 року у справі № 825/2228/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90155000>.

2.5. Про адміністративно-господарські санкції, зокрема, майнового характеру

Адміністративно-господарські санкції, зокрема, майнового характеру (штраф) мають на меті припинення правопорушення та ліквідацію його наслідків. Суб'єкт господарювання не може бути притягнутий до відповідальності, якщо він доведе, що він ужив усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення

29 липня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу у справі № 826/4778/16 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Юніверсал Лоджистік» (далі – ТОВ «Юніверсал Лоджистік») до Державної архітектурно-будівельної інспекції України (далі – ДАБІ) про визнання протиправними дій, визнання протиправними та скасування постанов від 11.03.2016 № 3-1103/1-10/10-47/1103/06/02 та № 3-1103/2-10/10-47/1103/06/02 про накладення штрафу за правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

Постановою Окружного адміністративного суду м. Києва позов був задоволений частково. Постановою Київського апеляційного адміністративного суду постанову суду першої інстанції у частині позовних вимог, у задоволенні яких судом було відмовлено – скасовано, ухвалено в цій частині нове рішення; в іншій частині постанову суду першої інстанції залишено без змін. Суд апеляційної інстанції не погодився з висновками суду першої інстанції в частині відмови в задоволенні частини позовних вимог, дійшов висновку, що використання неприйнятого в експлуатацію об'єкта будівництва не є триваючим правопорушенням, оскільки суспільна небезпека такого правопорушення полягає у відсутності контролю за безпечністю побудованого об'єкта містобудування, а не в недотриманні встановленого порядку введення в експлуатацію. Відповідальність у такому випадку настає для осіб після закінчення будівництва та початку використання, які мають відповідний обов'язок ведення об'єкта в експлуатацію.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Адміністративно-господарські санкції, зокрема, майнового характеру (штраф) мають на меті припинення правопорушення та ліквідацію його наслідків. Суб'єкта господарювання не може бути притягнуто до відповідальності, якщо він доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення.

Верховний Суд звернув увагу на причини скасування декларації про готовність будівництва. Підставою для висновку ДАБІ про IV, а не III категорію складності об'єкта будівництва і, відповідно, скасування декларації, стала оцінка вартості об'єкта будівництва, а отже, й можливого збитку у разі його руйнування. При цьому не йдеться

про недотримання норм та правил, які б створювали загрозу для людей чи навколишнього середовища.

Під час дії заходів забезпечення позову позивач експлуатував будівлю правомірно. Позивач без зволікань вживав заходи, спрямовані на припинення правопорушення та ліквідацію його наслідків.

З огляду на те, що порушення містобудівного законодавства не становили реальної небезпеки, позивач оскаржував скасування декларації про готовність об'єкта будівництва в судовому порядку, а після відмови в задоволенні його позову оперативно розробив нову документацію, отримав дозвіл та звернувся з заявою про готовність об'єкта до будівництва, тобто добровільно усунув порушення, Верховний Суд постановив, що притягнення його до відповідальності не відповідає меті господарської відповідальності.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 29 липня 2020 року у справі № 826/4778/16 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90674279>.

2.6. Про призначення пенсії за вислугу років відповідно до статті 13 Закону № 2262-XII військовослужбовцям та особам, які мають право на пенсію за цим законом

Внесені Законом № 3668-VI та Законом № 1166-VII зміни до статті 13 Закону № 2262-XII щодо розміру пенсії у відсотках стосуються порядку призначення пенсії за вислугу років військовослужбовцям та особам, які мають право на пенсію за цим Законом у разі реалізації ними права на пенсійне забезпечення, а не перерахунку вже призначеної пенсії. Процедура призначення та перерахунку пенсії є різними за змістом і механізмом їх проведення. Нормами, які визначають механізм здійснення перерахунку пенсії за вислугу років, є норми статті 63 Закону № 2262-XII, яка не зазнала змін у зв'язку з прийняттям Закону № 3668-VI та Закону № 1166-VII

02 липня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу у справі № 280/1931/19 за позовом Головного управління Пенсійного фонду України в Запорізькій області (далі – управління ПФ) про визнання протиправними дій щодо перерахунку пенсії позивача без урахування середньомісячної суми додаткових видів грошового забезпечення, визначених законодавством із розмірів встановлених для основних видів грошового забезпечення на час виникнення права на перерахунок пенсії та щодо зменшення основного розміру пенсії з 80% до 70% грошового забезпечення та зобов'язання провести перерахунок та виплачувати ОСОБА_1 пенсію в розмірі 80 % грошового забезпечення з 01 січня 2016 року з урахуванням раніше виплачених сум.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції дійшов висновку щодо протиправності відмови управління ПФ у перерахунку пенсії позивача з урахуванням фактично отриманих позивачем протягом 24 календарних місяців перед звільненням сум надбавок за роботу в умовах режимних обмежень, надбавки за виконання особливо важливих завдань, надбавки за оперативно-розшукову діяльність та премії,

оскільки такі виплати мали постійний характер та виплачувались позивачу щомісячно протягом періоду з 01 березня 2012 року по 28 лютого 2014 року.

Постановою Третього апеляційного адміністративного суду рішення Запорізького окружного адміністративного суду було скасоване та прийнята нова постанова, якою позов був задоволений частково. Суд апеляційної інстанції зробив висновок, що внесені Законом України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» (далі – Закон №1166-VII) від 27 березня 2014 року №1166-VII зміни до частини другої статті 13 Закону № 2262-XII щодо встановлення граничного розміру пенсії за вислугу років у розмірі 70% грошового забезпечення не стосуються перерахунку вже призначеної пенсії, а мають застосовуватися лише винятково при призначенні нових пенсій.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Спеціальні положення містить Закон № 2262-XII, який регулює правовідносини у сфері пенсійного забезпечення громадян України з-поміж осіб, які перебували на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ.

Внесені законами № 3668-VI та № 1166-VII зміни до статті 13 Закону № 2262-XII щодо розміру пенсії у відсотках стосуються порядку призначення пенсії за вислугу років військовослужбовцям та особам, які мають право на пенсію за цим Законом у разі реалізації ними права на пенсійне забезпечення, а не перерахунку вже призначеної пенсії. Процедура призначення та перерахунку пенсії є різними за змістом і механізмом їх проведення. Нормами, які визначають механізм здійснення перерахунку пенсії за вислугу років є норми статті 63 Закону № 2262-XII, яка змін у зв'язку з прийняттям цих законів не зазнала.

За таких обставин у відповідача були відсутні підстави для зменшення відсоткового значення розміру основної пенсії при здійсненні її перерахунку.

Системний аналіз статті 51 Закону № 2262-XII дає підстави дійти до висновку, що немає строкового обмеження стосовно виплати пенсії у визначеному законодавством розмірі за минулий час, яку особа не отримувала у зв'язку з непроведенням перерахунку пенсії у визначеному чинним законодавством розмірі з вини відповідного суб'єкта владних повноважень.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 02 липня 2020 року у справі № 280/1931/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90199018>.

2.7. Про функції центрів зайнятості

Функції центрів зайнятості полягають у сприянні безробітним в пошуку роботи, а не в перебиранні обов'язків із професійного самовизначення, професійної орієнтації з безробітного на державний орган. Обов'язку центру зайнятості в сприянні особі в пошуку підходящої особи кореспондує обов'язок безробітного самостійно здійснювати пошук підходящої для себе роботи, а також бути готовим приступити до роботи за професією або підходящої роботи

16 липня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу у справі № 820/1565/17 за позовом особи до Харківського міського центру зайнятості (далі – центр зайнятості), третя особа Міністерство соціальної політики України про визнання незаконними дій під час здійснення прийому 28 березня 2017 року, які полягали у перегляді вакансій без врахування стану його здоров'я, наявності в нього підходящої освіти, необхідного стажу та досвіду роботи.

Постановою Харківського окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов був задоволений.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Функції уповноважених органів (центрів зайнятості) полягають саме в сприянні безробітним в пошуку роботи, а не в перебиранні обов'язків з професійного самовизначення, професійної орієнтації з безробітного на державний орган. Обов'язку центру зайнятості у сприянні особі у пошуку підходящої особи кореспондує обов'язок безробітного відповідно до статті 44 Закону № 5067-VI самостійно здійснювати пошук підходящої для себе роботи, а також бути готовим приступити до роботи за професією або підходящої роботи.

У разі неможливості надання безробітному роботи за професією, йому пропонується підходяща робота з урахуванням його здібностей, стану здоров'я та професійного досвіду, доступних для нього видів навчання та потреби ринку праці. Таким чином, обов'язок органу зайнятості населення щодо пропозиції безробітному як роботи за професією, так і підходящої роботи залежить від наявності відповідних вакансій.

Протиправна бездіяльність суб'єкта владних повноважень – це зовнішня форма поведінки (діяння) цього органу, яка полягає (проявляється) у неприйнятті рішення чи у нездійсненні юридично значимих і обов'язкових дій на користь заінтересованих осіб, які на підставі закону та/або іншого нормативно-правового регулювання віднесені до компетенції суб'єкта владних повноважень, були об'єктивно необхідними та реально можливими для реалізації, але фактично не були здійснені.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 16 липня 2020 року у справі № 820/1565/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90425170>.

2.8. Про забезпечення соціальною виплатою не нижчою від установленого законом прожиткового мінімуму

Особа має право на забезпечення соціальною виплатою не нижчою від установленого законом прожиткового мінімуму. Ураховуючи очевидну невідповідність норм Постанови № 832 в частині розміру соціальної виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за інвалідом I групи, нормам статті 46 Конституції України, мають бути застосовані норми Конституції України як норми прямої дії, які мають найвищу юридичну силу, зокрема, над законами України та постановами Кабінету Міністрів України

16 липня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу у справі № 562/2658/15-а за позовом до Головного управління праці та соціального захисту населення Рівненської обласної державної адміністрації, Управління соціального захисту населення Здолбунівської районної державної адміністрації Рівненської області, Міністерства соціальної політики України про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії та стягнення моральної шкоди.

Після нового перегляду справи постановою Здолбунівського районного суду Рівненської області позов був задоволений частково. Постановою Житомирського апеляційного адміністративного суду постанову суду першої інстанції в частині відмови в задоволенні позовних вимог про стягнення моральної шкоди було скасовано та прийнято в цій частині нову постанову, якою відповідні позовні вимоги були задоволені.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Згідно зі статтею 46 Основного Закону України соціальний захист пов'язується, зокрема, «з неможливістю мати заробіток (трудоий дохід), його втратою чи недостатнім рівнем життєвого забезпечення громадянина та непрацездатних членів його сім'ї» (абзац третій пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009).

Наведений зміст права, гарантований статтею 46 Конституції України, узгоджується із її приписами, за якими, зокрема, людина її життя і здоров'я, честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3); кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48).

З огляду на наведене, колегія суддів касаційного суду погодилася з обґрунтованістю висновків судів попередніх інстанцій щодо необхідності застосування положень статті 46 Конституції України до спірних правовідносин під час надання оцінки правомірності здійснення нарахування та виплати позивачу компенсаційних виплат у розмірі, визначеному Постановою № 832, який був нижчим встановленого законодавством прожиткового мінімуму.

Посилання скажника на відсутність у нього правових підстав для здійснення позивачу відповідних виплат в іншому розмірі, ніж установлений Постановою № 832, Верховний Суд відхилив, зважаючи на наявність у держави позитивного обов'язку відповідно до згаданої норми Конституції України забезпечувати, щоб розмір таких виплат не був нижчим від встановленого законодавством прожиткового мінімуму.

Зважаючи на те, що норма частини третьої статті 46 Конституції України є нормою прямої дії, вона має застосовуватися судами попередніх інстанцій при вирішенні спору, незалежно від необхідності вирішення у передбаченому законодавством порядку питання щодо конституційності Постанови № 832.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 16 липня 2020 року у справі № 562/2658/15-а можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90425032>.

2.9. Про допомогу при народженні дитини

Допомога при народженні дитини за своєю природою є допомогою самій дитині, а не її батькам. Неможливість своєчасного звернення одним з батьків до органу, який здійснює призначення допомоги при народженні дитини, призводить до порушення інтересів дитини

16 липня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу у справі № 265/4175/16-а за позовом до Управління соціального захисту населення Лівобережного району Маріупольської міської ради про визнання незаконним та скасування рішення, зобов'язання призначити та виплатити допомогу при народженні дитини.

Орджонікідзевський районний суд міста Маріуполя Донецької області постановою частково задовольнив позовні вимоги: визнав незаконним та скасував оскаржувані рішення щодо відмови в призначенні допомоги при народженні дитини; зобов'язав Управління соцзахисту призначити та виплатити допомогу при народженні дитини, а в решті позовних вимог відмовив. Донецький апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції, ухвалив нове – про відмову в задоволенні позовних вимог. Суд апеляційної інстанції виходив із того, що станом на час після отримання свідоцтва про народження сплинув строк для звернення позивача з відповідною заявою, встановлений статтею 11 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (далі – Закон № 2811-XII) від 21 листопада 1992 року № 2811-XII і пунктом 44 Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1751 (далі – Порядок № 1751). Указані нормативно-праві акти не передбачають можливості поновлення зазначеного строку.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Позивачка заявила позов фактично в інтересах дитини для її належного матеріального забезпечення. Допомога при народженні дитини за своєю природою є допомогою самій дитині, а не її батькам. Неможливість своєчасного звернення одним з батьків до органу, який здійснює призначення допомоги при народженні дитини, призводить до порушення інтересів дитини.

Закон № 2811-XII відповідно до Конституції України встановлює гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми через надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей і спрямований на забезпечення пріоритету державної допомоги сім'ям з дітьми в загальній системі соціального захисту населення.

На виконання статті 1 Закону № 2811-XII Кабінет Міністрів України затвердив Порядок № 1751, який визначає умови призначення та виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, передбачених указаним Законом.

Допомога при народженні дитини призначається за умови, якщо звернення за її призначенням надійшло не пізніше дванадцяти місяців з дня народження дитини.

Позивачка з об'єктивних причин не мала змоги звернутися до відповідача з повним пакетом документів щодо надання копії свідоцтва про народження дитини, виданого Державою Україною, оскільки спочатку знаходилася на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим, рішення суду про встановлення факту народження дитини набрало законної сили 24 квітня 2016 року, свідоцтво про народження дитини позивачка отримала тільки 20 квітня 2016 року, тобто вже після спливу дванадцятимісячного строку після народження дитини.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 16 липня 2020 року у справі № 265/4175/16-а можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90425211>.

3. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

3.1. Захист політичних прав громадян

3.1.1. Про звільнення з публічної служби

Заходи такої суворості, як звільнення з посади із заборобою обіймати посаду на 10 років, не можуть застосовуватися до державних службовців лише через те, що вони залишилися на своїх посадах державної служби після обрання нового глави держави, без аналізу індивідуальної поведінки таких осіб та встановлення зв'язку з узурпацією влади, підривом основ національної безпеки та оборони України або протиправного порушення прав і свобод людини

Верховний Суд у складі суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян Касаційного

адміністративного суду прийняв постанову від 03 червня 2020 року у справі № 817/3431/14, якою частково задовольнив касаційну скаргу особи за її ж позовом до Державної фіскальної служби України про поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Суть спору полягала в тому, що позивач, який проходив службу в органах податкової міліції, був звільнений з публічної служби за процедурою люстрації відповідно до Закону України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року № 1682-VII (далі – Закон № 1682-VII) із застосуванням заборони протягом 10 років обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади. Позивач наголошував, що фактично він звільнений з посади не за порушення вимог закону, а за перебування на посаді, чим порушений конституційні принципи та гарантії притягнення до індивідуальної відповідальності, а також принципи проведення люстрації.

При відмові в задоволенні позову суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивач обіймав посади, які належать до переліку посад, до яких застосовуються заборони, передбачені Законом № 1682-VII, а саме: з 2010 по 2012 роки – першого заступника начальника Управління податкової міліції ДПА в Рівненській області; з лютого 2012 року – заступника начальника управління податкової міліції ДПС у Рівненській області. Сукупний строк перебування позивача на вказаних посадах становив більше ніж один рік, що відповідно до критеріїв, визначених статтею 3 Закону № 1682-VII, є підставою для застосування відповідних заборон.

Не погоджуючись з рішеннями судів попередніх інстанцій, позивач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою.

Передача справи на розгляд судової палати зумовлена необхідністю відступити від висновку викладеного у постанові Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 826/7019/16, у якій суд дійшов висновку, що перебування понад рік на посаді/посадах, які зазначені в частині першій статті 3 Закону № 1682-VII, передбачає безумовне застосування заборон, передбачених частиною третьою статті 1 Закону № 1682-VII.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Аналіз положень пункту 8 частини першої статті 3 у взаємозв'язку з частиною третьою статті 1 та пунктом 2 Розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1682-VII дає підстави для висновку, що заборони, установлені частиною третьою статті 1 Закону № 1682-VII, виникають на підставі закону, а не через прийняття суб'єктом владних повноважень правозастосовного (індивідуально-правового) акта.

Установлення для осіб заборони обіймати посади в органах державної влади чи їхніх самостійних структурних підрозділах пов'язане з фактом зайняття ними сукупно не менше одного року в період з 25 лютого 2010 року по 22 лютого 2014 року посад, зокрема, передбачених пунктом 8 частини першої статті 3 цього Закону, попри те, чи сприяла така особа своїми рішеннями, діями (бездіяльністю) узурпації влади, підриву основ національної безпеки та оборони України або протиправному порушенню прав і свобод людини, тобто не враховуючи жодної індивідуальної дії чи зв'язку особи з будь-якими антидемократичними подіями.

Верховний Суд указав на політичний характер люстраційних заходів. Якщо юридична відповідальність пов'язана із застосуванням санкцій за порушення визначених законом норм, то політична відповідальність постає як відповідальність за належне здійснення державної влади, державного управління тими, хто відповідно до покладених завдань і функцій є носіями такої влади. Політичну відповідальність потрібно розуміти як відповідність якостей носіїв владно-управлінської діяльності та реалізації ними своїх функцій і повноважень тим умовам і завданням, які постали перед державою та суспільством (на виклики часу, відповідь на об'єктивні вимоги до неї).

Застосовані люстраційним законодавством заходи не можуть вважатися заходами юридичної відповідальності, оскільки не є санкцією за конкретне протиправне діяння. Їхня мета полягає у відновленні довіри до органів державної влади, а не притягненні до відповідальності відповідних посадових осіб.

З урахуванням обставин цієї справи звільнення позивача було проведено на підставі довідки про результати перевірки відомостей, зазначених в особовій справі про перебування позивача на відповідних посадах. Установлення фактів особистої протиправної поведінки позивача не було метою цієї перевірки. Відповідач ніколи не стверджував про причетність позивача до будь-яких порушень прав людини чи підтримання останнім антидемократичних заходів.

Водночас застосований законодавчий механізм очищення влади (люстрації), визначений Законом № 1682-VII, суперечить верховенству права, оскільки порушує права людини, поважати які Україна взяла на себе міжнародні зобов'язання, що становить порушення положень Конвенції.

У цій справі до позивача, який обіймав посаду аналогічну посаді одного із заявників у справі «Полях та інші проти України», був застосований найсуворіший захід очищення влади (люстрації) на підставі Закону № 1682-VII. Тому при вирішенні цього спору застосуванню підлягають положення статті 8 Конвенції, тлумачення якої надано у справі «Полях та інші проти України», оскільки за висновками Європейського суду з прав людини Закон № 1682-VII укладений з порушенням міжнародних стандартів у сфері люстрації, що є причиною порушення положень Конвенції.

Щодо застосування заборони протягом 10 років обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади (люстрація) закон не передбачав жодних реальних процедурних гарантій, за якими особи мали б можливість довести, що, попри посаду, яку вони обіймали, вони не брали участі в будь-яких порушеннях прав людини та не вживали або не підтримували антидемократичні заходи.

Така заборона автоматично застосовувалася рівною мірою як до політичних посад, перебуваючи на яких особи безпосередньо формували державну політику відповідного періоду, так і до посад керівників державних органів та їх структурних підрозділів, які не мали об'єктивної можливості впливати на формування державної політики цього періоду, незалежно від того, чи особи, які обіймали посаду/посади, наведені в статтях 2, 3 Закону № 1682-VII, своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їхньому здійсненню), спрямовані на узурпацію

влади Президентом України, підбив основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини.

Заборона перебування на зазначених у Законі № 1682-VII посадах і, як наслідок, звільнення з цих посад, розглядається як установлення презумпції колективної вини, а не презумпції невинуватості, що вказує на невідповідність меті та принципам Закону № 1682-VII, визначеним у частині другій статті 1 цього Закону.

Верховний Суд визнав непропорційними, невиправданими та не необхідними в демократичному суспільстві обмеження, застосовані до позивача, щодо легітимної мети (очищення влади), якої прагнули досягти органи державної влади.

Відсутність у Законі № 1682-VII процедури та механізму, які б визначали індивідуальний підхід під час застосування встановлених ним заборон, не знімає обов'язку з суду застосовувати індивідуальний підхід при вирішенні кожного конкретного спору за критеріями правомірності та законності рішень суб'єктів владних повноважень.

Таким чином, судова палата, дослідивши правові висновки, викладені в постанові Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 826/7019/16, відійшла від такої правової позиції застосування норм, оскільки при вирішенні цієї категорії справ застосуванню підлягають положення статті 8 Конвенції, тлумачення якої надано у справі «Полях та інші проти України».

Верховний Суд прийшов до висновку, що заходи такої суворості, як звільнення з посади із заборonoю обіймати посаду на 10 років не можуть застосовуватись до державних службовців лише через те, що вони залишилися на своїх посадах державної служби після обрання нового глави держави, без аналізу індивідуальної поведінки таких осіб і встановлення зв'язку з узурпацією влади, підбивом основ національної безпеки та оборони України або протиправного порушення прав і свобод людини.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 червня 2020 року у справі № 817/3431/14 (провадження № К/9901/1400/18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89627492>.

3.1.2. Про забезпечення функціонування органів нотаріату та юстиції

У разі застосування тимчасового блокування доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно приватний нотаріус не позбавлений права на працю та має право здійснювати діяльність, яка не стосується дій щодо вчинення державної реєстрації прав на нерухоме майно та державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців, що спростовує доводи стосовно фактичного позбавлення приватного нотаріуса можливості отримання доходу від своєї професійної діяльності

Верховний суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 23 липня 2020 року у справі № 640/12935/19 за касаційною скаргою Міністерства юстиції України скасував рішення судів попередніх інстанцій та прийняв нове рішення, яким відмовив

приватному нотаріусу Київського міського нотаріального округу в задоволенні заяви про забезпечення позову.

Суть спору полягала в тому, що приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу звернувся до суду з позовом до Міністерства юстиції України, за участю третьої особи: Державного підприємства «Національні інформаційні системи», у якому просив визнати протиправним і скасувати наказ Міністерства юстиції України щодо тимчасового заблокування доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Позивач подав заяву про забезпечення адміністративного позову зупиненням дії наказу Міністерства юстиції України та зобов'язанням Державного підприємства «Національні інформаційні системи» Міністерства юстиції України відновити йому доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно до набрання законної сили судовим рішенням у цій справі.

Суд першої інстанції ухвалою, залишеною без змін судом апеляційної інстанції, заяву позивача про забезпечення позову задовольнив частково, ужив заходів забезпечення позову у справі та зупинив дію наказу Міністерства юстиції України в частині тимчасового заблокування доступу приватному нотаріусу Київського міського нотаріального округу. В іншій частині заяви суди відмовили.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Підстави забезпечення позову, передбачені частиною другою статті 150 Кодексу адміністративного судочинства України, є оцінними, тому суд має в кожному випадку, виходячи з конкретних доказів, установити, чи є хоча б одна з названих обставин, оцінити, чи не може застосування заходів забезпечення позову завдати ще більшої шкоди, ніж та, якої можливо запобігти.

У касаційній скарзі скаржник зазначив про фактичне вирішення спору по суті винесенням ухвали про вжиття заходів забезпечення позову.

У разі застосування тимчасового блокування доступу приватного нотаріуса до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно останній не позбавлений права на працю та має право здійснювати діяльність, яка не стосується дій щодо вчинення державної реєстрації прав на нерухоме майно та державної реєстрації юридичних, фізичних осіб-підприємців, що спростовує доводи стосовно фактичного позбавлення відповідача можливості отримання позивачем доходу від своєї професійної діяльності.

Забезпечення позову зупиненням дії наказу в частині блокування доступу Державного реєстру речових прав на нерухоме майно може вважатися вирішенням спору, оскільки приватний нотаріус і надалі здійснює діяльність у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно, попри те, що оскаржуваний наказ, дія якого спірними судовими рішеннями зупинена, винесений саме щодо наявних порушень приватним нотаріусом при вчиненні дій у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно.

Обставини щодо того, що невжиття заходів забезпечення позову якимось чином може ускладнити чи зробити неможливим виконання рішення суду в справі, не були

аргументом заяви про забезпечення позову та суди попередніх інстанцій не встановили.

Щодо визначеної позивачем підстави для забезпечення позову про наявність ознак, які свідчать про очевидність протиправності рішення оскаржуваного рішення, то наявність ознак протиправності оскаржуваного нормативно-правового акту може бути виявлена судом тільки на підставі з'ясування фактичних обставин справи, а також оцінки належності, допустимості та достовірності як кожного доказу окремо, так і достатності та взаємного зв'язку наявних у матеріалах справи доказів у їх сукупності. Застосування заходів забезпечення позову в цьому випадку фактично вирішує справу по суті предмету позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 липня 2020 року у справі № 826/16912/16 (провадження № 640/12935/19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90590992>.

3.2. Застосування норм процесуального права

3.2.1. Про строки звернення до адміністративного суду

Інститут строків сприяє досягненню юридичної визначеності в публічно-правових відносинах і стимулює суд та учасників адміністративного процесу добросовісно ставитися до виконання своїх обов'язків. Строки звернення до адміністративного суду з позовом обмежують час, протягом якого такі правовідносини вважаються спірними. Після їх завершення, якщо ніхто не звернувся до суду за вирішенням спору, відносини стають стабільними

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 22 липня 2020 року розглянув справу № 1.380.2019.001042 за касаційною скаргою Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного про відшкодування витрат, пов'язаних з утриманням у вищому навчальному закладі.

Суть спору полягала в тому, що Національна академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (надалі – Академія, позивач) звернулася до суду з позовом до відповідача, у якому просила стягнути з відповідача витрати, пов'язані з його утриманням у зазначеному закладі вищої освіти, у розмірі 126 676,38 грн.

Відповідач добровільно відшкодував частину витрат, пов'язаних із його утриманням в Академії, в розмірі 3637,15 грн, але оскільки не відшкодував витрати в повному обсязі, позивач звернувся до суду з позовом.

Суд першої інстанції позовні вимоги Академії задовольнив і стягнув з відповідача на користь Академії витрати, пов'язані з його утриманням у зазначеному закладі вищої освіти. Суд виходив з того, що Академія розрахувала та довела розмір фактичних витрат, що підлягають відшкодуванню.

Судом апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та залишив без розгляду позовну заяву Академії. Своє рішення суд апеляційної інстанції мотивував

пропуском позивачем встановленого законом місячного строку звернення до суду та відсутності підстав для його поновлення.

Позивач подав касаційну скаргу та вказав, що пропустив строк звернення до суду з поважних причин, оскільки до зміни судової практики та підсудності цієї категорії справ із прийняттям Великою Палатою Верховного Суду постанови від 12 грудня 2018 року у справі № 804/285/16 цей спір підлягав розгляду в порядку цивільного судочинства та строк позовної давності становив три роки.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Право на звернення до суду не є абсолютним і може бути обмежене, зокрема, встановленням строків для звернення до суду, якими чинне законодавство обмежує звернення до суду за захистом прав, свобод та інтересів. Це насамперед обумовлене специфікою спорів, які розглядаються в порядку адміністративного судочинства, а запровадження таких строків обумовлене досягненням юридичної визначеності в публічно-правових відносинах.

При визначенні початку перебігу строку звернення до адміністративного суду та, відповідно, вирішенні питання про дотримання, чи порушив позивач цей строк, суд, має з'ясувати, коли позивач дізнався або мав дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

До Львівського окружного адміністративного суду Академія звернулася з позовом 02 березня 2019 року, тобто з пропущенням місячного строку звернення до суду в цій категорії справ. В обґрунтування поважності причин пропуску вказаного строку позивач послався на обставини щодо зміни судової практики згідно з постановою Великої Палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 804/285/16. Інших обставин щодо поважності причин пропуску строку звернення до суду позивач не наводив.

За наведених обставин Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду про відсутність підстав визнати поважними причини пропуску згаданого строку. При касаційному розгляді були враховані правові позиції, викладені в постанові Великої Палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 804/285/16, від 16 жовтня 2019 року у справі № 1.380.2019.001198, а також постанові Верховного Суду від 24 грудня 2019 року у справі № 824/284/19-а, від 21 лютого 2020 року у справі № 340/1019/19, від 17 квітня 2020 року у справі № 360/962/19, від 18 червня 2020 року у справі № 140/2024/19.

Законодавець визнав строк в один місяць достатнім для того, щоб у справах цієї категорії особа визначилася, чи реалізуватиме своє право на звернення до суду.

Інститут строків сприяє досягненню юридичної визначеності в публічно-правових відносинах і стимулює суд та учасників адміністративного процесу добросовісно ставитися до виконання своїх обов'язків. Строки звернення до адміністративного суду з позовом обмежують час, протягом якого такі правовідносини вважаються спірними. Після їх завершення, якщо ніхто не звернувся до суду за вирішенням спору, відносини стають стабільними.

Верховний Суд указав на не наведення позивачем обставин, які б давали підстави для висновку про наявність об'єктивних, тобто таких, що не залежали від волі позивача,

обставин, які б зумовили поважність пропуску встановленого процесуальним законом строку звернення до суду та ненадання відповідних доказів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 липня 2020 року у справі № 1.380.2019.001042 (провадження № К/9901/13509/20) можна ознайомитися за посиланням <http://reestr.court.gov.ua/Review/90519439>.

3.2.2. Про примусове виконання судових рішень

Законодавча неврегульованість здійснення перерахування коштів за платіжними дорученнями з товариством, яке не було перереєстроване на підконтрольній українській владі території, та наявність у казначейській службі доручень та листів будь-яких державних органів, які містять заборону на здійснення перерахування коштів за платіжними дорученнями, не може бути належною підставою для відмови в проведенні перерахування коштів

Верховний суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 08 липня 2020 року прийняв постанову у справі № 826/16912/16 за позовом приватного акціонерного товариства «Центральна збагачувальна фабрика «Вуглегірська» до Державної казначейської служби України, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору – Міністерства юстиції України, про визнання протиправною бездіяльності щодо неперерахування грошових коштів на поточний рахунок позивача. Суд касаційної інстанції залишив касаційну скаргу Державної казначейської служби України без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанції без змін.

Позовні вимоги мотивовані тим, що приватне акціонерне товариство «Центральна збагачувальна фабрика «Вуглегірська» є стягувачем у виконавчому провадженні, на виконання якого грошові кошти в сумі 11 809 876,22 грн стягнуті з боржника та перераховані на рахунок Міністерства юстиції України. У порушення Порядку казначейського обслуговування небюджетних рахунків клієнтів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 21 липня 2014 року № 770, відповідач повернув без виконання платіжні доручення про перерахування коштів у вказаній сумі на рахунок позивача.

Міністерство юстиції України до Державної казначейської служби України подало платіжні доручення про перерахування грошових коштів на поточний рахунок позивача. Державна казначейська служба України листами повідомила позивача про залишення без виконання вказаних платіжних доручень, а також про отримання запитуваної інформації від Служби безпеки України, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, державного підприємства «Держвуглепостач», Державної фіскальної служби України щодо непричетності позивача до матеріального та фінансового забезпечення самопроголошених органів ДНР та ЛНР, відсутність господарської діяльності позивача.

Судом першої інстанції задовольнив позовні вимоги, визнав протиправною бездіяльність Державної казначейської служби України щодо невиконання платіжних доручень Міністерства юстиції України про перерахування грошових коштів і зобов'язав відповідача виконати платіжні доручення.

Суд апеляційної інстанції залишив апеляційну скаргу Державної казначейської служби України без задоволення, а рішення суду першої інстанції без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Зі змісту Указу Президента України від 24 вересня 2014 року № 744/2014 слідує, що не встановлені будь-які законодавчі заборони щодо здійснення перерахування коштів за спожиту електроенергію на користь юридичних осіб, які зареєстровані на непідконтрольній українській владі території та здійснюють постачання електроенергії на такі території для Державної казначейської служби.

Надалі Кабінет Міністрів України постановою від 07 листопада 2014 року № 595 затвердив Тимчасовий порядок фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам та організаціям Донецької та Луганської областей, а також інших платежів з рахунків, відкритих в органах Казначейства. У пункті 2 цього Порядку визначено, що в населених пунктах Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, видатки з державного бюджету, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюються лише після повернення згаданої території під контроль органів державної влади. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за видатками та кредитуванням у населених пунктах на тимчасово неконтрольованій території здійснюється після повернення такої території під контроль органів державної влади.

Водночас Окружний адміністративний суд м. Києва постановою від 11 лютого 2015 року залишив без змін ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 02 квітня 2015 року у справі № 826/18826/14, визнав незаконним і нечинним з моменту прийняття пункт 2 цього Порядку. Указані судові рішення за результатами перегляду в суді касаційної інстанції були залишені без змін.

Отже, законодавча неврегульованість питання щодо здійснення перерахування коштів за платіжними дорученнями з товариством, яке не було перереєстроване на підконтрольній українській владі території, і наявність у казначейській службі доручень і листів будь-яких державних органів, які містять заборону на здійснення перерахування коштів за платіжними дорученнями, не може бути належною підставою для відмови в проведенні перерахування коштів.

Державна казначейська служба України всупереч вимогам Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» не вчинила жодних дій щодо виконання платіжних доручень, поданих із дотриманням усіх необхідних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 липня 2020 року у справі № 826/16912/16 (провадження № К/9901/6296/20) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90264795>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за липень 2020 року / Упоряд.: правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. – Київ, 2020. – 39 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua